

GESCHIEDENIS EN EVOLUTIE VAN JOODSE FAMILIENAMEN

(45) VERANDERINGEN VAN FAMILIENAMEN TJDENS DE 20STE EEUW - VERVOLG

door Marcel Apse

In ons vorig artikel behandelden wij in eerste instantie de veranderingen van familienamen van Oost Europese Joden die naar Centraal en/of West Europa migreerden en de schrijfwijze van hun familienamen aanpasten aan de lokale manier van schrijven in hun nieuwe heimat zoals Frydman versus Friedman(n), Wajs en Wajsberg versus Weiss en Weisberg enz ... De moord op de Russische tsaar Alexander de Tweede geeft aanleiding tot veelvuldige pogroms doorheen Rusland; het gevolg waren migratiestromen enerzijds naar Centraal en West Europa en anderzijds naar het beloofde Bijbels land. Vele Russische Joden komen eveneens in Engeland aan, waar zij zich vestigen in the East End wijk van Londen of anders toch de oversteek wagen naar de Verenigde Staten, de Goldene Mediene. Voor diegenen die zich in Londen en de rest van Engeland vestigden waren de Joods en Slavisch klinkende familienamen soms een handicap in het dagelijks leven. Geleidelijk 'verengelsen' de Joodse migranten hun familienamen in meer Engels klinkende namen. Aldus vinden wij Joden die zich Taylor (Schneiderman), Cooper (Kufner, Kupner), Smith (Schmidt), Carpenter (Zimmerman), Black (Schwartz), White (Weiss), Jones (Jonathan), Green (Grun), Rose (Reiseman), Stone (Stein), Wonder (Wunder), Baker (Becker), Zive (Zajf), Gold (Gold), Silver (Silber) e.a.

Russian Jew
By Frank Millet

gaan noemen; tussen haakjes vinden wij de oorspronkelijke namen. Andere verengelingen en veramerikaansingen van Joodse familienamen zijn Kline (Klein), Fine (Fein), Finestone (Feinstein), Firestone (Feuerstein), Snyder (Schneider), Cantor (Chazen), Greenhill (Greenberg), Redstone (Rottenstein), Brown (Braun), Long (Lang), Goodman (Gutman) en Sugarman (Zuckerman/Cukierman). Andere variaties dewelke niet gebaseerd zijn op Engelse vertalingen van Duitse of Slavische namen werden ook gebruikt. In geval van assimilatie is het in dit geval moeilijk te achterhalen welke Engels klinkende namen oorspronkelijk Joods waren of niet. De naam Smith en Jones zijn zo talrijk in Groot Britannië dat het ondoenlijk wordt om al dan niet Joodse personen uit zulk een lijst te halen. Deze trends zet zich in zekere mate voort in de Verenigde Staten en zeker bij Joden die zich na een bepaalde tijd wensten te assimileren. Volgende voorbeelden tonen aan dat het bijna onmogelijk wordt Joodse familienamen te identificeren: Eaton (Epstein), Garrett (Golstein), Harlow (Hamburger), Kane (Kanevsky), Collins (Cohn), Fields (Finkelstein), Ronall (Rosenthal), Vernon (Wissotsky), Layton (Lazarowitch), March (Mendelson), Yale (Yablonsky), Weston (Weisberger) en Winthrop (Weintraub). Het enige dat de oude en nieuwe naam meestal wel gemeenschappelijk hebben is de eerste letter van de familienaam;

voor de rest zijn er in deze gevallen geen gemeenschappelijke kenmerken en is de nieuwe familienaamkeuze al dan niet volledig willekeurig. In andere gevallen is verandering van familienamen eveneens volledig willekeurig en heeft de nieuwe familienaam geen enkele band met de vorige familienaam, zoals Roberts (Levine) en Lawrence (Schwartz). Maar een essentieel verschil tussen de Verenigde Staten en Europa (zoals Frankrijk en Groot-Brittannië) is dat in de Verenigde Staten men helemaal geen belang hecht als een familienaam Chinees, Japans, Afrikaans, Slavisch, Engels of Frans klinkt in tegenstelling met ondermeer Frankrijk en Groot-Brittannië waar men een beetje chauvinistisch neerkijkt op namen die noch Frans (voor Frankrijk), noch Engels (voor Groot-Brittannië) klinken. Deze xenofobie voor culturele externe familienamen is echter de laatste tijd wel geleidelijk aan het afzwakken in Europa vanwege de mondialisering van migraties.

In de Verenigde Staten grijpt er in het begin van de twintigste eeuw een nieuw fenomeen plaats bij de ontwikkeling van de filmindustrie als kunst en in een later stadium eveneens als een amusementsmarkt. Omdat regisseurs en acteurs hun marktwaarde moesten zien te verhogen was het belangrijk een filмнаam te kiezen die hun marktwaarde positief kon beïnvloeden. De oudere en hedendaagse generatie zullen waarschijnlijk wel de volgende Amerikaanse acteurs, regisseurs en filmproducers kennen zoals Woody Allen (Alan Stewart Koenigsberg), June Allyson (Ella Geisman), Lauren Bacall (Betty Joan Perske), Jack Benny (Benjamin Kubelsky), Milton Berle (Milton Berlinger), Joey Bishop (Joseph Gotlieb), Fanny Brice (Fanny Borach), Mel Brooks (Melvin Kaminsky), Lenny Bruce (Leonard Schneider), Georges Burns (Nathan Birnbaum), Eddie Cantor (Edward Israel Iskowitz), Jeff Chandler (Ira Grossel), Lee Cobb (Amos Jacob), Tony Curtis (Bernard Schwartz), Kirk Douglas (Isser Danielevitch), Melvyn Douglas (Melvyn Hesselberg), Douglas Fairbanks (Douglas Ulman), John Garfield (Julius Garfinkle), Paulette Goddard (Pauline Levy), Elliot Gould (Elliot Goldstein), Leslie Howard (Leslie Howard Stainer), Al Jolson (Asa Yoelson), Danny Kaye (Daniel Kaminsky), Jerry Lewis (Joseph Levitch), Peter Lorre (Lazlo Lowenstein), Walther Matthau (Walter Matthow), Michael Landon (Michael Orowitz), Paul Muni (Muni Weisenfreund), Jane Seymour (Joyce Penelope Kaminker), Sophie Tucker (Sophia Kalish), Edward Robinson (Emmanuel Goldenberg) en Gene Wilder (Gerald Silberman). Anderen hebben hun eigen naam behouden zoals George Cukor, Fritz Lang, Otto Preminger, Samuel Engel, Samuel Goldwyn, Joe Pasternak en Aaron Rosenberg. Volgende musici kennen wij als Irving Berlin (Israel Baline) en Bob Dylan (Bobby Zimmerman).

Recenter zijn de namen zoals in de Franse artistieke wereld die we ondermeer kennen als Yves Montand (Ivo Levy), Simone Signoret (Simone Kaminker), Serge Gainsbourg (Lucien Ginsburg) en Patrick Bruel (Maurice Benguigui).

Patrick Bruel (Maurice Benguigui)

Met al deze voorbeelden is het normaal de vraag te stellen waarom Joden (evenals niet-Joden) hun familienaam wensten te veranderen. Een normale reactie is het feit dat beter klinkende familienamen in sommige gevallen integratie en/of assimilatie vergemakkelijkte. Andere redenen die ook een zekere invloed uitgeoefend hebben zijn ondermeer het al dan niet vergemakkelijken van commerciële contacten met niet-Joden, conformisme en gemakzucht in sommige gevallen van moeilijk te schrijven en uitspreekbare familienamen; in andere omstandigheden gaven niet-Joodse familienamen gemakkelijker toegang tot bepaalde universiteiten; nog anderen hoopten met Amerikaans klinkende namen hoger op de sociale ladder te kunnen klimmen.

Er zijn ook velerlei discussies geweest over het feit dat Joden hun familienamen veramerikaniseerden. Voorstanders vonden de veranderingen van familienamen een stap in de goede richting voor een betere integratie; anderen vonden het laf om door de familienaamsverandering hun Joodse identiteit op te geven. Het is niet onze bedoeling om hierover een polemiek aan te gaan, maar jaren geleden was dit zeker het geval tussen de voor- en de tegenstanders. Een feit is zeker dat sommige Joden die een familienaam hadden met een spottende betekenis zo vlug mogelijk een andere familienaam probeerden aan te nemen die meer aanzien bood. Een ander indirect gevolg is dat kinderen het hun ouders soms kwalijk namen om hun oorspronkelijk Joodse familienaam veranderd te hebben.

In uitzonderlijke gevallen namen kinderen de oorspronkelijke familienaam van hun ouders of grootouders weer aan. Een andere belangrijke opmerking die men ook bij andere etniciteiten terugvindt is dat kinderen van immigranten (de tweede generatie) meestal hun etniciteit wensten te verdoezelen en nadien de derde generatie terug geïnteresseerd geraakte in de cultuur en etniciteit van hun grootouders.

Dit ziet men niet alleen bij Joden, maar tevens bij Italianen, Scandinaviërs, Fransen en andere minderheden in de Verenigde Staten.

Er is niet veel informatie over naamsveranderingen van Joden in België. Het is vanzelfsprekend dat sommigen hun Joodse familienaam wilden verwesteren.

In België bestaat er een wet die bescherming biedt voor gegevens uit de privésfeer en het publiceren van persoonlijke gegevens over specifieke personen en dit tot honderd jaar terug. In dit geval zijn, althans theoretisch, gegevens over onderdanen van het Belgisch koninkrijk publiekelijk niet beschikbaar.

De praktijk is toch nog wat anders en het gebeurt wel regelmatig dat persoonlijke gegevens over personen publiekelijk toegankelijk zijn en dit over periodes die veel korter zijn dan de wettelijke 100 jaar. Voor publieke personen, zoals politici, acteurs, sporthelden e.a. is de situatie enigszins anders. Gegevens over zulke personen hebben meestal een publiek karakter, waarbij het privé-karakter verwaterd. Volgende twee voorbeelden van Joodse publieke politici zullen dit aantonen. Primo Camille Gutt, voormalig minister van financiën voor, tijdens en kort na Wereldoorlog II

gewezen voorzitter van het Internationaal Monetair Fonds, bekend voor zijn drastische, onpopulaire maar efficiënte maatregelen om de Belgische economie en de Belgische Frank na Wereldoorlog II niet te laten ontsporen, was geboren als Camille Guttenstein; hij veranderde zijn familienaam in Gutt bij het begin van zijn politieke loopbaan. Zijn persoonlijke gegevens en zijn familienaamsverandering zijn openbaar. Het tweede voorbeeld is de vroeg gestorven Joodse en Waalse liberale politicus Jean Gol die tijdens Wereldoorlog II in Londen geboren is als zoon van Stanislas Gol en Lea Karny. Er zijn geen verdere gegevens over zijn ouders publiekelijk beschikbaar, ofschoon zijn beide ouders artsen waren, maar geen publiekelijke figuren. Het zal dus niet gemakkelijk zijn de oorspronkelijke familienaam van de vader van Jean Gol te achterhalen.

Voor de Joodse gemeenschap van onze Scheldestad zijn er personen die hun familienaam officieel hebben laten veranderen om allerlei redenen. Omwille van discretionaire redenen is het ons onmogelijk om hiervan enkele voorbeelden aan te halen. Een enkele anonieme anekdote over een familienaamsverandering is de volgende: een Belgisch Joodse zakenman was op reis naar het Verre Oosten en het vliegtuig moest een niet voorziene noodlanding uitvoeren in een Arabisch land, welk een vijandige politiek ten opzichte van Israël voerde. Deze persoon kreeg schrik toen de bemanning aan de passagiers vroeg om het vliegtuig te verlaten opdat de noodzakelijke herstellingen en nazicht van het vliegtuig zouden uitgevoerd kunnen worden; de reden van zijn paniek was zijn Joodse identiteit ofschoon hij de Belgische nationaliteit had; hij was er toch niet gerust in omwille van zijn Joods klinkende familienaam.

Hij bezwoer de piloot om hem niet te verplichten het vliegtuig te verlaten. De piloot begreep deze delicate situatie en liet de passagier toe om op het vliegtuig te blijven om niet in de transitzone te hoeven vertoeven tot de beëindiging van de herstellingen en nazicht van het vliegtuig. Deze passagier sloeg wel een diepe zucht van opluchting toen het vliegtuig weer opsteeg. Eenmaal terug op Belgische bodem besloot hij zijn Joods klinkende naam te veranderen in een meer internationaal klinkende naam en deed een aanvraag via de noodzakelijke officiële kanalen om de familienaamsverandering te bekomen, hetgeen geschiedde. Heden ten dage kent iedereen hem bij zijn nieuwe familienaam en heeft hij geen enkel probleem om zich als Belg in een Arabisch land te begeven. Dit verhaal toont aan dat omwille van bepaalde redenen, sommige Joden zich niet gemakkelijk voelen met een klassieke Aschkenazische of Sefardische familienaam en een familienaamsverandering kiezen voor een

etnische anonimiteit. Anderen zijn dan weer trots op hun eigen Joodse identiteit met een Joods klinkende familienaam. Het juist aangehaald voorbeeld toont aan dat er een diversiteit bestaat hoe Joden met hun identiteit omgaan.

Anderzijds betekent dit niet dat wij elk geval als een zwart-wit situatie moeten beschouwen; grijzere tussentinten bestaan ook; hiermee bedoelen wij dat Joodse familienaam niet altijd radicaal veranderd hoeven te worden, maar dat eveneens de mogelijkheid bestaat om Joodse familienaam aan te passen in andere contexten zoals rekening houden met de lokale taal, sociale status en andere aspecten die in dit artikel besproken werden.

In ons volgend artikel zullen wij de hebraïsering van Joodse familienaam behandelen.✳

Waalse liberale politicus
Jean Gol

Benzion Kaganoff: *A Dictionary of Jewish Names and their History* (1977)

Paul Michael: *Movie Greats: a Pictorial Encyclopedia* (1969)

FAM. CH. SZWAJCER

UIT SYMPATHIE